

Dezső Buzogány: <i>Kényszerű főbajtás néhai Tonk Sándor emléke előtt</i>	571
--	-----

PÁLYATÁRSÁK

Ákos Egyed: <i>The Role of Péter Bod in the Hungarian Historiography</i>	573
László Dávid: <i>The Wall Paintings from the Reformed Church of Gyulakuta</i>	578
Ferenc Postma: <i>Als Verbannter auf dem Deck des Amstels...</i>	582
Károly Fekete: <i>History of the Hungarian Reformed Liturgical Writings from the 19–20th Centuries</i>	592
Mihály Balázs: <i>16th Century Catechisms of the Unitarians in Transylvania</i>	618
András Kovács: <i>The Sepulcher of György Apafi from Almakerék</i>	625
Gábor Sipos: <i>The Church Structure of Háromszék in 1581</i>	635
Károly Vekov: <i>Where did the Chancellery of the Gyulafehérvár Authentication Office Work?</i>	638
Vilmos Keszegh: <i>Pinnacle Papers</i>	642
Judit Pál: <i>Verwaltung und Schriftlichkeit in der freien königlichen Stadt Szatmárnémeti am Anfang des 18. Jahrhunderts</i>	668
Dezső Buzogány: <i>Eloquence, Methods and Teaching in the Dedication of Alstedius' Logic</i>	675
Sándor Kovács: <i>The Servet Worship in the Unitarian Colleges</i>	684
Zsombor Tóth: <i>Fons vs. Memoria. Rhetoric-Historical Problems of the Report of Brodarics István About the Battle of Mohács</i>	698
Enikő Rüszt-Fogarasi–Tünde Barta–Ágnes Mihály: <i>The History of the Transylvanian Hospitals in the Age of the Principality</i>	711

TANÍTIVÁNYOK

Vilmos József Kolumbán: <i>The Characteristics of the Sermons of Michael Szatmárnémeti by Analyzing the Sermon Book Dominica Upon the Four Evangelists</i>	718
Árpád Csáki: <i>The Manuscript Notes of György Vajda Csernátóni (1673–1687)</i>	744
Veronka Dáné: <i>The Privilege Letter of Stephen Bocskai Given to the Widows and Orphans of the Reformed Pastors</i>	761
Tamás Fejér: <i>The Libri Regii of the Transylvanian Princes</i>	773
Attila Sándor: <i>The Discipline of the Schoolmasters</i>	785
András W. Kovács: <i>The 1744 Diploma of Title Donation of the Family Wass from Cege</i>	790
Zsolt Bogdándi: <i>The Balásfi Family from Kolozsvár</i>	807
Emőke Bogdándi-Gálfi: <i>The Authentication Office of the Transylvanian Chapter in the Second Half of the 16th Century</i>	814
Attila Zsigmond: <i>Addenda to the History of the Felsőbánya Reformed School</i>	820
Radu Lupescu: <i>The History of the Franciscan Monastery of Törös</i>	830
Mária Lupescu-Makó: <i>The Dominican Education in the Medieval Transylvania</i>	844
József Kurta: <i>The Lamentation Fragment from Felsőbánya</i>	854
Sándor Előd Ósz: <i>The Choir Pulpits of the Hunyad-Zaránd Church District</i>	857
Etele Tamás Gáspár: <i>The Popular School Movement of Transylvania</i>	866
István Róbert Szilágyi: <i>The Shields of the Reformed Church</i>	875
Sándor Tonk: <i>Vallomás magamról</i>	883
Sándor Tonk műveinek jegyzéke	885

A cegei Wass család grófi diplomája 1744-ből

1. kép. Wass Miklós (1701–1769) arcképe
(Huszti: *Genealogia heroica* 75⁺)

(1657 vagy 1658–1705) leginkább hátrahagyott naplója révén ismeri az utókor, azonban a család legismertebb tagja ma kétségkívül *Wass Albert* író (1908–1998).¹

A Wassok 1744-ben kapták Mária Teréziától a grófi címet, de Erdélyben addig is a legjobb és legrégebbi familiák közé tartoztak. Mint ílyet Mikola László (1665–1742), az első nyomtatott erdélyi családtörténeti munka szerzője, szerepeltette is őket a jó családok gyűjteményének számító *Erdélyi genealógiájában*.²

¹ Középkori történetükre lásd: W. Kovács András: *Familia Wass de Ţaga în Evul Mediu (Societatea nobiliară de mijloc din Transilvania)*. In: *Anuarul Institutului de Istorie Cluj*. XXXVI(1997). 55–92., ill. francia fordításban: *Les Wass de Ţaga (Cege) pendant le Moyen Âge (La société nobiliaire moyenne de Transilvanie)*. In: *Colloquia. Journal of Central European History*. „Babeş–Bolyai” University Cluj-Napoca. Institute of Central European Studies. III–IV (1996–1997). 1–2., 65–102 (mindkettőben részben hibás leszármazással). A család újabbkori történetéről Wass György és Wass László naplói kívül az alábbi fontosabb nyomtatott munkák tájékoztatnak: Torma Károly: *Cegei Wass János feljegyzései*. In: *Századok* XXII(1888). 349–354. (a továbbiakban: Felj.); megjegyzendő, hogy az eredetiről készített 19. sz. végi kéziratot másolat megtalálható az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában, Fol. Hung. 1465. sz. alatt. – Nagy Iván: *Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal*. I–XII. Pest 1857–1865. Pótlékkötet. Pest 1868. XII. 79–85. – Fejérváti László: *Magyar Nemzetiségi Zsebkönyv. Főrangú családok*. Bp. 1888. 264–266. – Gudenus János József: *A magyar főnemesség XX. századi genealógiája*. I–V. Bp. 1990–1999. IV. 229–235. V. 205. – Siemers Ilona: *Wass-ekor*. Marosvásárhely 1999.

² *Historia Genealogico Transilvanica*. Ladislaus Mikola Liber-Baro de Szamosfalva. Anno 1731. – Lásd még: Deák Farkas: *Mikola genealógiája az erdélyi családokról*. In: *Turul V*(1887). 68–70.

2. kép. A Wass család grófi címere és Wass Ádám arcképe (Huszti: *Genealogia heroica* 79^v–80^v)

Néhány erdélyi család rögtön a Habsburg-berendezkedés kezdetén, azaz a 17. század végén, illetve a 18. század elején kapott főrendi (grófi és bárói) címet (így pl. az altorjai Apor, losonci Bánffy, bethleni Bethlen, marosnémeti Gyulai, hallerkői Haller, branyicskai Jósika, körspataki Kálnoki, göncruszkai Kornis, szárhegyi Lázár, zabolai Mikes, pekrovinai Pekri, borosjenői Székely, széki Teleki), többen azonban csak valamivel később, a 18. század folyamán, a kuruc szabadságharc után, azért, hogy ezzel is szorosabban kapcsolódjanak a bécsi udvarhoz. Az erdélyi családok esetében a 18. században történt grófi rangra emelések nagy többsége Mária Terézia (1740–1780) hosszú uralkodására esik, ekkor ugyanis nem kevesebb, mint tizenegy család kapta meg e címet (iktári Bethlen, uzoni Béli, gyerőmonostori Kemény, malomvizi Kendeffy, borosjenői Korda, gyalakuti Lázár, hídvégi Mikó, hídvégi Nemes, nagyercsei Tholdalagi, nagyszalontai Tholdi, torockószentgyörgyi Thorotzkai).³ Bárói rangot ennél valamivel többen szereztek, de a főrangúak csoportja mégis rendkívül szűk maradt és korántsem lehet egyetérteni az örökké elégedetlen Apor Péter (1676–1752) jellemzésével, aki a Rákóczi-szabadságharc utáni rangemeléseket már nem is sorolta fel *Metamorphosis Transylvaniae*jében, azzal érvelve, hogy „azon motus [=mozgalom, megmozdulás] után

³ Minderre lásd: Illéssy János – Pettkó Béla: *A Királyi Könyvek. Jegyzéke a bennük foglalt nemesség, cím, címér, előnév és honosság-adományozásoknak 1527–1867.* Bp. 1895, passim. – Apor Péter: *Metamorphosis Transylvaniae.* Előszóval és jegyzetekkel ellátta Kóczyány László. A szöveget gondozta Lőrinczi Réka. Buk. 1978. 26–27. – Az 1686–1815 között bárói és grófi rangot szerzett erdélyi családok (nem teljes) jegyzékét lásd: Pálmány Béla: *A magyarországi nemesség társadalmi tagolódása.* In: *Mágnások, birtokosok, címertelevések.* Szerk. Ódor Imre – Pálmány Béla – Takács Péter. Debrecen 1997. (Rendi társadalom – polgári társadalom 9.) 91.

3. kép. Részlet Huszti András *Genealogia heroica* c. családtörténeti munkájából, 1743.
(Wass család levéltára, 41. doboz, 5313. sz. 41^v–42^r)

mennyi báró, mennyi gróf lett, hosszú volna leírni, mert teli vélek az ország”.⁴ Noha a 18. századi cím- és címeradományozások általában nem jártak birtokadományozással (a kedvezményezett családok eleve a birtokos társadalom köréből kerültek ki), mégis növelték e családok társadalmi presztízsét, az újkorban pedig főrendiházi tagságot biztosítottak számukra.⁵ Az erdélyi főnemesség azonban – a magyarországgal ellentétben – nem különült el élesen a birtokosság többi csoportjától. Az itteni új „arisztokrácia” ugyanis a köznemesség tehetősebb rétegeihez rokoni szálakkal kapcsolódott, másrészt a legelőkelőbbeket – a Bánffyakat, Bethleneket, Telekiet, Hallereket, Kornisokat – kivéve vagyoniilag is hasonult a megyei nemesség meglehetősen szerény anyagi lehetőségeihez.⁶

A mágnási címet megszerzők általában előbb hivatali vagy katonai pályát befutva magas rangot értek el, illetve a legkülönbébb módon szolgálták uralkodójukat. Ez így volt a Wassok esetében is. Noha a diploma számba veszi a több száz évvel azelőtt élt családtagok érdemeit is, a bécsi udvar természetesen az 1744-ben élő és a közvetlen azelőtti generációk érdemeire volt tekintettel. Ezek közül különösen a naplóíró György és unokatestvére, Dániel (1674–1741) Bécs iránt tanúsított hűségét emeli ki az oklevél, noha 1744-ben egyikük sem volt már az élők sorában. Mi több, György ága ekkorra már kihalt, annak ellenére, hogy neki tizenkét gyermeke született⁷ és László (1696–1738) nevű fiának is ugyanannyi.⁸ Utóbbiak azonban kivétel nélkül már gyermekko-

4. kép.
Wass Miklós dobokai ispán
gyűrűspecsjé 1361-ből
(MOL DL 73688)

⁴ Apor Péter: *i. m.* 27.

⁵ 1885. évi VII. tc., 2.§; 1886. évi VIII. tc. 1.§. *Corpus Iuris Hungarici. Magyar törvénytár. 1884–1886. évi törvény-czikkekek.* Bp. 1897. 187, 326.

⁶ Jakó Zsigmond: *Belső-Szolnok és Doboka magyarsága az újkorban.* In: *Szolnok-Doboka magyarsága.* Szerk. Szabó T. Attila. Dész–Kolozsvár 1944. 125.

⁷ Judit, Anna (később lipótszentmiklósi és óvári Pongrác Andrásné), Katalin, Erzsébet, Druzianna, Mária (érsemlényi Pécsi Mihályné), Judit (Katonai Mihályné), László, Ferenc, József, Zsuzsanna és egy halva született leányka. Lásd: *Czégei Wass György és Wass László Naplói 1659–1739.* Közli Nagy Gyula. Bp. 1896. Monumenta Hungariae Historica Scriptorum XXXV. Magyar történelmi évkönyvek és naplók 3 (a továbbiakban: Napló), passim.

⁸ Erzsébet, Zsuzsanna, Mária, János, Julianna, Ágnes, László, György, Pál, Erzsébet, Zsuzsanna, József. Uo., passim.

rukban meghaltak (a legutolsó 1741-ben), és ezzel az ág kihalt. Az említett Dánielnek nem kevesebb mint tizennégy⁹ gyermeke született, de 1744-ben közülük már csak *Miklós*, *György* és *Ádám* élt. Ők, illetve gyermekeik – tehát a rokonság összes akkor élő tagjai – elnyerték a grófi rangot és a címerbővítést (de ez tovább már csak fiágon öröklődött).

A címerszerzők közvetlen felmenőinek életpályáit a Habsburg-berendezkedés és a Rákóczi-mozgalom eseményekben gazdag korszaka alakította. *Wass György* (László és Teleki Anna fia) 1658. vagy 1659. november 11-én született, Enyeden tanult, majd 1677-ben Apafi Mihály (1632–1690) udvarába került és a fejedelem famulusa lett. 1684-ben Doboka vármegyei ülnök, 1688–1691 között császári csapatok mellé rendelt hadi biztos, majd 1691 tavaszán Szebenben számvevő. Bánffy György (1660–1708) gubernátor megbízásából, ennek bizalmasaként újból hadi biztos az 1695. évi hadjáratban Veterani császári tábornok mellett. Az erdélyi rendek megbízásából háromszor járt követségben

5. kép. Wass János gyűrűspecséje 1511-ből (Wass cs lt, 1511. november 23. MOL DF 255370)

6. kép. A Wass család bővített címere 1744-ből (ENMLt, Wass Ottília hagyatéka, 234. sz.)

Bécsben: először a Diploma Leopoldinum kiadása ügyében 1691-ben, másodsor 1698–1700 között másfél évig a partiumi jószágok és a reformátusok érdekeinek védelmében, harmadszor pedig 1700 őszen az erdélyiek kezéből kivett pénzügyek visszaszerzése, az adók leszállítása érdekében. 1703 augusztusában a gubernium a császárhű csapatok kezén levő Kolozsvár kapitányává nevezte ki, de 1704 októberében átállt Rákóczi Ferenc hűségére. Regalistaként többször részt vett az országgyűléseken. Gyermekei két feleségétől, Bodoni Zsuzsannától és hídvégi Nemes Máriától születtek. Buzgó református volt, 1697-ben megválasztották a kolozsvári Református Kollégium kurátorává, Méhesen és Cegén pedig templomot építtetett. 1705. november 11-én halt meg Kolozsvárott.¹⁰

Wass Dániel (János és Ébeni Éva fia) 1674. március 6-án született,¹¹ 1741. január 18-án halt meg, 67 éves korában¹² és január 25-én

⁹ Felj. 354. – Napló, passim.

¹⁰ Mindezekre lásd naplóját (Napló 3–468.). Halálának időpontja fia naplójából ismeretes.

¹¹ Felj. 352.

¹² *Genealogia heroica [...] familiae Wass de Sancto Aegydio [...] ab anno domini MCXL ad annum usque currentem 1743 chronologico historico methodo adornata. Auctore Andrea Huszti inreconsulto anno domini MDCCXLIII die 31 Martii. 4°*, félbőr kötés, 163 lap, Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára a Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatóságának őrzésében

7. kép. A Wass család grófi diplomája 1744-ből
(ENMLt, Wass Otília hagyatéka, 234. sz.)

császáriak által elkobzott birtokait ugyanebben az évben visszakapta.²³ 1721-től a királyi tábla ülnöke²⁴ és királyi hivatalosként többször részt vett az országgyűléseken.²⁵ 1728-tól az erdélyi igazságszolgáltatás reformjának kidolgozására létrehozott bizottság tagja,²⁶ az 1734-i országgyűlésen a reformátusok közül guberniumi tanácsosságra választották, de nem őt nevezték ki.²⁷ A Széki Református Egyházmegye (tractus) főkurátora volt²⁸ és jelölték a református egyház világi ügyeit intéző igazgatási szerv, az 1709-től újjászerveződő Főkonzisztórium tagjává.²⁹ Három fia elsősorban az ő hűségéért kapta a grófi címet. Gyer-

temették el a cegei kápolnában.¹³ 1690-ben csatlakozott Thököly Imre (1657–1705) mozgalmához,¹⁴ 1698-ban királyi hivatalos az országgyűlésen,¹⁵ 1699-ben a román papok állapotát vizsgáló császári bizottság tagja.¹⁶ A kuruc szabadságharc elején, 1704-ben a császárhű nemességgel együtt Szebenben rekedt,¹⁷ szabadulása után azonban Rákóczi mellé állt. Katonaként főkapitányi rangot ért el,¹⁸ csapataival többször járt Máramarosban.¹⁹ 1707-től – valószínűleg 1711-ig – Doboka vármegye,²⁰ 1708-ban pedig Belső-Szolnok vármegye főispánja.²¹ A szatmári béke egyik aláírója 1711-ben;²² a

(a továbbiakban: ENMLt), Wass család levéltára (a továbbiakban: Wass cs lt), 41. doboz, fasc. CL, 5313. sz. (a továbbiakban Huszti: *Genealogia heroica*) 73^r, Wass Dániel fiának, Ádámnak a bejegyzése. – Aranka György beszéde Wass Dániel felett 1741. január 25-én. Kolozsvár é. n. 4°. 6. levél. – Halálának évét tehát tévesen tették 1735-re, pl. Lázár Miklós: *Erdély főispánjai* (1540–1711). In: *Századok* XXII(1888). 739. (a továbbiakban: Lázár), az idézett részek pedig: XXI(1887). 520–521. (Wass György); XXII(1888). 626. (Wass Ferenc); 739. (Wass Dániel). 928. (Wass János).

¹³ Aranka György: *i. m.* – Köpeczi János beszéde Wass Dániel felett 1741. július 2-án. Kolozsvár é. n. 4°. 13. levél.

¹⁴ Napló 103.

¹⁵ Lázár: *i. m.* In: *Századok* XXII(1888). 739.

¹⁶ Wass cs lt, 1699. október 7: 8507. sz.

¹⁷ Wesselényi István: *Sanyarú világ. Napló 1703–1708*. I–II. Közzéteszi Demény Lajos és Magyar András. Buk. 1983–1985. I. 82–83, 85, 187.

¹⁸ Kinevezése: Wass cs lt, 1706: 5375. sz.

¹⁹ Wass cs lt, 1706: 5374. sz. – *Történelmi Lapok* I(1874–1875). 412.

²⁰ Kinevezése: Wass cs lt, 1707. július 28.: 1757. sz.

²¹ *Történelmi Lapok* I(1874–1875). 255. Tisztségviselésének időhatára ismeretlen.

²² Lukinich Imre: *A szatmári béke története és okirattára*. Bp. 1925. 343.

²³ Wass cs lt, 1711: 1759. sz.

²⁴ Kinevezése: Wass cs lt, 1721. március 23.: 1758. sz.

²⁵ 1713, Szeben (Wass cs lt, 1713: 7760. sz.), 1718, Kolozsvár (Wass cs lt, 1718: 7761. sz.), 1722, Szeben (Wass cs lt, 1722: 7762. sz.), 1723-ban octavalis törvényszékre hívják, mint táblai ülnököket (Wass cs lt, 1723: 7763. sz.), 1737-ben is részt vesz az országgyűlésen (Wass cs lt, 1737: 7621. sz.).

²⁶ Trócsányi Zsolt: *Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben 1690–1740*. Bp. 1988 (a továbbiakban: Trócsányi: Habsburg-politika) 356.

²⁷ Uo. 400. – Lázár: *i. m.* In: *Századok* XXII(1888). 739.

²⁸ Aranka György: *i. m.* – Köpeczi János: *i. m.*

²⁹ Sipos Gábor: *Az erdélyi református főkonzisztórium kialakulása 1667–1713–(1736)*. Kolozsvár 2000. (Erdélyi Tudományos Füzetek. 230). 58, 60. – Arcképe: Huszti: *Genealogia heroica* 75^r. (1. kép)

mekei két feleségétől, bodoki (hídvégi) Mikó Ilonától³⁰ és vajai Vay Judittól³¹ születtek.³² Lakhelye a Doboka megyei Császáriban volt.

Dániel megadományozott fiai közül a legidősebbik, *Miklós* (1. kép), 1701. május 31-én született³³ és 1769. október 26-án halt meg.³⁴ Cegén temették el december 10-én.³⁵ A kolozsvári református kollégiumban tanult,³⁶ majd később a birtokain gazdálkodott és a megyei nemesség meglehetősen egyhangú életét élte, közszereplést nem vállalt. Első felesége széki gr. Teleki Éva volt,³⁷ ennek halála után újranősült és losonci br. Bánffy Krisztinát³⁸ vette el. Még 1744 előtt királyi tanácsosi címet kapott, amivel nyilván nagyon meg lehetett elégedve. Rettegi György (1718–1786), a Doboka vármegyei naplóíró kisnemes szerint ugyanis címének „nagyon örült és ritkán subscribalt [=írt alá], hogy oda ne tegye: Felső Asszonyunk C(onsilia)riusa. Utoljára „Crius”-nak hívták volt”, jegyezte meg némi gúnnyal Rettegi, aki nemigen kedvelte, mert egy korábbi szívességét elmulasztotta viszonzni és emiatt a róla írt jellemzése cseppet sem hízelgő: „Pénzes ember volt szegény, de amellet szegény is; hathatósan tudta az embert szóval lactálni [=ámítani], valósággal nem igen. [...] Hetven esztendő ember, de se hajában, se szakállában ősz nem volt. Magas, száraz, sok beszédű

8. kép. Magyargyerőmonostori br. Kemény Simonné Wass Kata (†1783) címere a marosvécsi templomban levő építési emléktáblán 1770-ből

³⁰ Wass cs lt, 1720: LXVIII/67, 1722: 4884. sz. Bodoki Mikó István (†1690?, Wass cs lt, 1690: 1801. sz.) háromszéki főkirálybíró és borbereki Bálpataki Éva leánya (Wass cs lt, 1720: LXVIII/67). – Az anyja neve olykor tévesen Bálpataki Katalinnak írva (Felj. 354. – *Genealógiai Füzetek* III /1905/. 93. Köblös Zoltán). Esküvő: 1697. július 10-én. (Napló 253.). Lakodalom: Torda, a kamara házában, 1697. október 10. (Ferenzi Zoltán: *Cseri Mihály följegyzései*. In: *Történelmi Társ* 1893. 246.). A Rákóczi-mozgalom alatt a görgényi várban volt (Cseri Mihály: *Erdély története*. Sajtó alá rendezte, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Bánkúti Imre. Bp. 1983. 347. – Lázár: *i. m.* In: *Századok* XXII/1888/. 739), egyik fiát, Györgyöt ott szülte meg (Wass cs lt, 5329. sz.). †Kolozsvárt 1716. február 15-én (Felj. 354).

³¹ 1687-ben született és serkei (Gömör vm.) birtokán halt meg 1770. február 22-én (Wass cs lt, 5330. sz.), első férje Rhédei Mihály (Napló 495.). Wass Dániel felesége 1718. április 7-től (Halotti beszéd vajai Vay Judit felett. 1770. július 8-án. Kolozsvár 1770. 4°. 12. számozatlan levél). Id. Vay Ádám és nagyiváni Fekete Erzsébet lánya (Wass cs lt, 1713: 8458. sz.). – A tanulmányban idézett halotti beszédek a kolozsvári Református Kollégium és az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárának gyűjteményéből valók, melyeket ma a Kolozsvári Akadémiai Könyvtár őriz.

³² Első feleségétől, születési sorrendben: Miklós, János, György, Ágnes, Ferenc és Dániel (Felj. 354.), második feleségétől: Ádám, Katalin, Judit, Klára, Júlianna, Krisztina, Anna (Napló, passim).

³³ Felj. 254. – Borosnyai Lukács Simon halotti beszéde Wass Miklós felett 1769. december 10-én. Kolozsvár 1771. 4°. (20. számozatlan levél) szerint 1699-ben született.

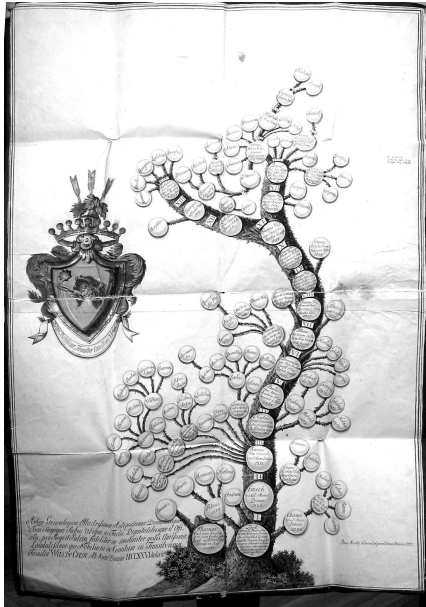
³⁴ Huszti: *Genealogia heroica* 76^r (testvérének, Wass Ádámnak bejegyzése).

³⁵ Borosnyai Lukács Simon halotti beszéde Wass Miklós felett, *i. m.*

³⁶ Szatmári Pap Mihály halotti beszéde Wass Miklós felett 1769. december 10-én. Kolozsvár 1771. 4°. 24. számozatlan levél.

³⁷ A grófi diplomában – valószínűleg a másoló tévedéséből – Teleki Katalin szerepel. Wass Miklós felesége valójában Teleki Éva, aki Pál és Vay Katalin lánya volt és 1704. szeptember 4-én született (Kelemen Lajos: *Széki gr. Teleki Pálné Vay Kata családi följegyzései (1703–1723)*. In: *Genealógiai Füzetek* VI/1908/. 170–171). – Borosnyai Lukács Simon halotti beszéde Wass Miklós felett, *i. m.* – 1780. szeptember 29-én még élt (Wass cs lt, 1780: 2150. sz.).

³⁸ Bánffy Ferenc, Kraszna vármegye ispánja és Kemény Zsuzsanna leánya. Lásd: Rettegi György: *Emlékeztérre méltó dolgok 1718–1784*. Bevezető tanulmánnyal és magyarázó jegyzetekkel közléteszi Jakó Zsigmond. Buk. 1970 (a továbbiakban: Rettegi) 221, 310.

9. kép. A Wass család díszes kiállítású családfája 1822-ből (Wass cs lt, 41. doboz, 5343. sz.)

s szóval sokat ígérő, keveset teljesítő ember volt szegény.”³⁹ Nyolc gyermeke⁴⁰ közül csak három érte meg a felnőttkort, az egyetlen fiú, Farkas (1769–1795)⁴¹ pedig utód nélkül halt el.

A megadományozottak közül a következő fiú György volt; ő 1704. március 15-én született Görgény várában és 1777. május 17-én halt meg Cegén. A kolozsvári Református Kollégiumban tanult. Akárcsak sok más nemes társa, a kuruc háborúk leverése után katonai pályára lépett és 1727-től gr. Gyulai Ferenc generális regimentjében Németországban és Olaszországban szolgált. Hazatérte után⁴² feleségül vette sajószentpéteri Szentpéteri Erzsébetet,⁴³ akitől öt gyereke született.⁴⁴ Az egyetlen fiú, Sámuel utód nélkül halt meg 1812-ben.⁴⁵ Rettegi szerint Wass György „igen jó forma, nagy magas szál ember vala, de jámbor, szelid erkölcsű, elméje s judiciuma [= ítélőképessége] is szép volt, de promótiója [= előlépése, előléptetése] sohasem vala, pedig bizony megérdemelte volna”.⁴⁶

³⁹ Rettegi 221.

⁴⁰ Első feleségétől: Katalin (később váradi Boldvai Sámuelné, majd gerendkeresztúri Horváth Ferencné); második feleségétől: György, Ferenc, Klára, Krisztina, Zsuzsanna (utóbbi négy gyerekkorában, meghalt) Eszter és Farkas (Rettegi 221. – Szathmári Pap Mihály halotti beszéde Wass Miklós felett 1769. december 10-én. Kolozsvár 1771. 4°. 24. számozatlan levél).

⁴¹ 1769. október 6-án, 20 nappal apja halála előtt (október 26.) született (Huszt: *Genealogia heroica* 76^r). †26 évesen, 1795. szeptember 12-én, eltemették Cegén, szeptember 14-én (Petrik Géza: *Magyarország bibliographiája 1712–1860*. VIII. 222. idézi nyomtatott gyászjelentését, melyet nem sikerült megtalálni). 1790-ben „registrator” és új regalista a kolozsvári országgyűlésen (*Tabella indigitans quartiria pro comitiis inchytorum statuum & ordinum, inchyti M. Transylvaniam Principatus in L. R. Civit. Claudiopolim pro die 21ma Decembris Anno 1790 indictis et celebrandis consignata*. Claudiopoli. 1790.; a továbbiakban: *Tabella*). Bécsben, Grácban is járt, takarékosan élt, Besztercén halt meg (Wass cs lt, 15. doboz, p. 563). A diódváraljai Vass család Farkas nevű tagjára vonatkoznak azok az életrajzi adatok, melyeket Hellebronth Kálmán közölt, és amelyek szerint nemesi testőr lett volna (*A magyar testőrség névkönyve 1760–1918*. Bp. 1940. 386.).

⁴² Wass cs lt, 5329. sz. – Halotti kártája: Bikfalvi Szabó Zsigmond halotti beszéde cegei gr. Wass György felett. Kolozsvár 1777.

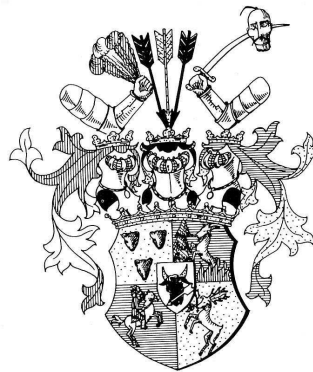
⁴³ András és Szemere Katalin leánya (Wass cs lt, 5329. sz.).

⁴⁴ György életrajza szerint a gyerekek a következők (születési sorrendben): Éva (magyargyerőmonostori br. Kemény Zsigmondné), Erzsébet (hídvégi gr. Nemes Gáborné), Zsuzsanna, (megh. gyerekkorában) Katalin (magyargyerőmonostori br. Kemény Simonné), Sámuel (Wass cs lt, 5329. sz. – Rettegi 137, 200, 377.). Az első három gyereket említi a grófi diploma is, ők tehát 1744 előtt születtek.

⁴⁵ †Kolozsvárt 1812. május 30-án, élt 58 évet, 15 évet házasságban. Aranykulcsos (Nyomatott szomorújelentése: ENMLt, Jósika család hitbizományi levéltára (a továbbiakban: Jósika cs hitb lt), fasc. 39, p. 203.). 1778. május 20-i (f. IV. p. dom. Cantate) kormegállapító levél szerint akkor 23. életévét betöltötte és 24. életévében járt (Jósika cs hitb lt, fasc. 877). Eltemették Nagymáson (Jósika cs hitb lt, fasc. 39, p. 410), felesége birtokán, ahol hosszabb ideig élt és ahol udvarháza volt (Jósika cs hitb lt, fasc. 876). 1790-ben régi regalista a kolozsvári országgyűlésen (*Tabella*). Kamarás (Wass cs lt, 1804: 1868. sz.). Támogatta a kolozsvári Református Kollégium építését (Török István: *A kolozsvári ev. ref. collegium története*. Kolozsvár 1905. III. 375.). Nagymási birtokán gazdálkodott, lovakat tenyésztett, javította az itteni és a cegei kúriát (Jósika cs hitb lt, fasc. 876, 18). Felesége: bethleni gr. Bethlen Rozália (†Kolozsvár 1826. február 4., ENMLt, szomorújelentés-gyűjtemény). Sámuelre lásd még Rettegi 559. – Arcképe: Huszt: *Genealogia heroica* 80^r. (12. kép)

⁴⁶ Rettegi 377.

A legkisebb fiú, *Ádám* (2. kép) Császáriban született 1720. április 12-én⁴⁷ és ugyanott halt meg 1776. június 24-én. A cegei családi kriptában temették el június 27-én.⁴⁸ A kolozsvári Református Kollégiumban tanult, de 1738-ban megszakította tanulmányait a pestis miatt. 1739-ben losonci br. ifj. Bánffy Zsigmond erdélyi guberniumi tanácsos jövoltából kancellista lett Szebenben.⁴⁹ 1774-ben Kraszna,⁵⁰ 1774–1779 között pedig Belső-Szolnok vármegye ispánja volt.⁵¹ Rettegi szerint „jól tanult, igen szép író, értelmes jóféle úriember vala”.⁵² Támogatta a kolozsvári Református Kollégiumot;⁵³ feleségétől, nagycsei gróf Tholdalagi Katalintól⁵⁴ tíz gyermeke született,⁵⁵ közülük pedig a két felnőttkort is megért fiú, Dániel (†1811)⁵⁶ és Miklós (†1829)⁵⁷ vitte tovább a családot. A jogtudós Huszti Andrással (1700?–1755) megíratta a család történetét és rendezte a Wass-levéltárat. Először a családtörténet készült el 1743-ban, valószínűleg azért, mert a grófi rang- és címerbővítés adományozása előtt nem sokkal Bécsben szükség volt a família régiségét és előkelőségét kellőképpen dokumentálni. A máig fennmaradt kéziratos családtörténeti munka a *Genealogia heroica* címet viseli (3. kép), a címereslevél pedig ennek alapján megbízhatóan foglalta össze a megadományozott család történetét, hiszen szerzője levéltári források alapján dolgozott.⁵⁸ Ez nem egyedülálló, a korszak címereslevelei gyakran tartalmaznak adatokat a

10. kép. A bővített Wass-címer (Vajay Szabolcs nyomán)

⁴⁷ Napló 505. – Wass cs lt, 5330. sz.

⁴⁸ Rettegi 397. – Arcképe: Huszti: *Genealogia heroica* 80^r.

⁴⁹ Wass cs lt, 5330. sz. – Huszti: *Genealogia heroica* 82^r.

⁵⁰ Wass cs lt, 1744: 7219. sz. – Rettegi 332.

⁵¹ Wass cs lt, 1774: 7199. sz., 1779: 2149. sz. – Kinevezése a Belső-Szolnok vármegyei ispánságra: 1774. július 5., kihirdetés: 1774. július 22., bevezetés: Dés, 1774. december 29. (Huszti: *Genealogia heroica* 84^v–85^r, Wass Ádám saját kezű feljegyzése).

⁵² Rettegi 397.

⁵³ A vízszilvási malom jövedelméből jogi és történelmi témájú könyvek vásárlására pénzt adományozott a kolozsvári Református Kollégiumnak (Wass cs lt, 1761: 2643. sz., 1765: 2644. sz., 1773–1777: 2645. sz.).

⁵⁴ Mihály és tancsi Földvári Erzsébet leánya (Wass cs lt, 5330. sz. – Huszti: *Genealogia heroica* 76^r). Eljegyzés: 1743. február 28., lakodalom: 1743. május 21. (Wass cs lt, 5330. sz.). 1783. március 27-én még élt (Wass cs lt, 2152. sz.).

⁵⁵ Wass Ádám önéletírása szerint a gyerekei a következők (születési sorrendben): Ágnes (nagyváradi br. Inczédi Györgyné), Dániel, János, Ádám, Imre, Ferenc, Miklós, Mária, László és Mihály (Wass cs lt, 5330. sz. = Huszti: *Genealogia heroica* 81^r–84^v). Közülük az elsőt, Ágnest említi a grófi diploma.

⁵⁶ †Szentgotthárd, 1811. július 25-én, eltemették Cegén, a családi sírboltban, július 27-én. Élt 67 évet. Aranykulcos (gyászjelentése: Jósika cs hitb lt, fasc. 39, 282). 1775. január 1-jétől kamarás (Wass cs lt, 1775: 8518. sz.). 1790-ben régi regalista a kolozsvári országgyűlésen (*Tabella*). – Házitanítóként és jószágigazgatóként alkalmazta Gheorghe Șincăit (*Elegia nobilis Transilvani, Georgii Șincăi de eadem*. In: Ilarianu, A. Papiu: *Vieții a, operele si ideele lui Georgiu Șincăi din Sinca*. București 1869. 124–125. – Wass cs lt, 1798: 2611. sz.; 1799: 2609; uo., 1800: 2617. sz. 1801: 2606. sz.). Felesége: szigeti Szerencsy Klára, Ferenc és bárcai Bárczay Borbála lánya (Wass cs lt, 5330. sz.).

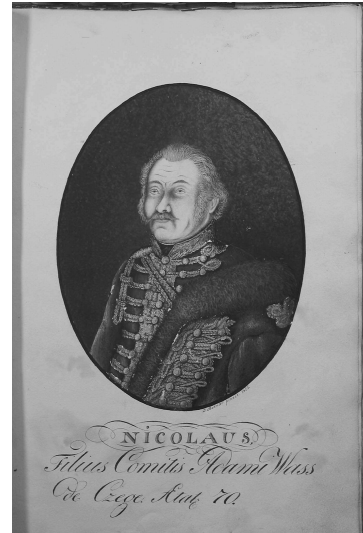
⁵⁷ †Cege, 1829. március 27-én, eltemették Cegén, a családi sírboltban március 30-án. Élt 74 évet, házasságban 21, özvegységben 23 évet (gyászjelentése: Jósika cs hitb lt, fasc. 39, 405). Arcképe: Huszti: *Genealogia heroica* 87^r. (11. kép) – 1790-ben régi regalista a kolozsvári országgyűlésen (*Tabella*). Felesége: hídvégi gr. Nemes Anna (Bíró Márton halotti beszéde hídvégi gr. Nemes Anna felett 1806. október 9-én. Kolozsvár 1807. 8°. 22).

⁵⁸ Husztira lásd: W. Kovács András: *A levéltárrendező és családtörténész Huszti András*. In: *Emlékkönyv Kiss András születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Kolozsvár 2003. 261–274. – A *Genealogia heroica* lapjain megfestett arcképekhez hasonló portrék a 16. század végétől és a 17. század elejétől Európa-szerte elterjedtek. A család múltjának külső díszeként fontos tudati funkciókat töltöttek be. – Lásd erre: Petneki Áron: *Az ősgaléria*. In: *História* V(1983). 2. sz. 20–21. – A cegei Wass-kastélyt ugyancsak reprezentatív portrék díszítették, mint például Vastagh György által 1861-ben és 1862-ben biedermaier stílusban festett képek gr. Wass Ádámról (†1893) és feleségéről, kénosi Sándor Bertáról (†1912). Ezeket 1942-ben még láthatta az oda ellátogató Entz Géza (1913–

megadományozott család eredetére, származásrendjére, tagjaik által viselt tisztségekre vonatkozóan.⁵⁹

A díszes kiállítású grófi diploma a családi levéltár részét képezte, az 1754-es Huszti-féle rendezéskor is még ott volt,⁶⁰ de valószínűleg már korán kiemelték a levéltárból és reprezentációs célokra használták. Valamikor később, ma már meghatározhatatlan időpontban átkerült az ugyancsak családtag Wass Ottíliahoz (1829–1917) és ennek irathagyatékában maradt fenn.⁶¹ Közgyűjteménybe tehát viszonylag későn, a grófnő halála után került be, akárcsak az újkorban nemesítést vagy rangemlést elnyert sok más család címerlevele, mert az utódok a címerlevelet általában otthon őrizték.⁶²

Az adománylevelbe foglalt címer – a korszak többi címerbővítéséhez hasonlóan⁶³ – a szív pajzsban a jól ismert bölényfejet ismétli meg. Ezt kezdetben valószínűleg ősi jogon, tehát királyi adományozás nélkül vették fel és használták a Wassok, talán már a 14. századtól, bár a címerhasználat a vidéki magyar nemesség körében ekkoriban alig volt elterjedve és pecsétnyomóikra is még csak különböző jelképeket vésettek (csillag, kereszt, félhold, virág, kardot tartó kar stb.).⁶⁴ A címereket kezdetben viselőjük maga választhatta meg, a felvett címet pedig a használat erősítette meg, de valamikor a 14. században a címerválasztás és -használat mindinkább írásba foglalt adománnyá és az uralkodó kizárólagos jogává vált.⁶⁵ A középkori címeres emlékek leginkább pecsétlenyomatokon, kisebb mértékben sírköveken maradtak fenn; a Wassok esetében az első ilyen emlék 1361-ből való, és Wass Miklós dobokai ispán gyűrűpecsétjének lenyomatán látható. A pajzsban levő ábrázolás – a viaszlenyomat kopottsága miatt – nem értelmezhető pontosan, megeshet azonban, hogy a címerben később is szereplő bölényfejet mintázta (4. kép).⁶⁶ A következő címeres pecsétlenyomat 1511-ből ismeretes, és szentgyeői Wass Jánosnak két másik társával együtt kiállított fogott bírói oklevelén maradt fenn. Ezen világosan felismerhető a nyílal átlótt bölényfej (5. kép).⁶⁷ Ugyanez a bölényfej

11. kép. Wass Miklós (1744–1829) arcképe (Huszti: *Genealogia heroica* 87^a)

1993), ám a II. világháború végén valószínűleg a többi berendezési tárggyal együtt elpusztultak. – Entz Géza: *A czegei Wass-kastély*. *Ellenzék* (Kolozsvár) 63/1942. 270. sz. (1942. nov. 28.).

⁵⁹ *A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címjegyzéke*. II. Címereslevelek. 5. kötet. Leírta Áldásy Antal. Sajtó alá rendezte Czobor Alfréd. Bp. 1939. IX.

⁶⁰ *Registrum litterarum [...] familiae [...] Wass de Czege concernentium in archivo illustris eiusdem familiae conservatorum [...] sub cura ac inspectione Adami comitis Wass per Andream Huszti anno domini millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto etc. In possessione Császári*. (164 oldal, 4°, bőrbe kötve, Wass cs lt, jelzet nélkül). 161 (1744: *Mariae Theresiae reginae Hungariae etc. diploma super titulo ac dignitate comitis, illustri familiae Wass collatum*).

⁶¹ Wass Ottília hagyatéka, 234. sz. (ENMLt).

⁶² Áldásy Antal – Czobor Alfréd: *i. m.* IX.

⁶³ Uo. IX.

⁶⁴ Csoma József: *A magyar heraldika korszakai*. Bp. 1913. 16.

⁶⁵ Uo. 13. – Nyulászi–Straub Éva: *Öt évszázad címeri. Wappen aus fünf Jahrhunderten*. Szekszárd 1999. 10.

⁶⁶ Magyar Országos Levéltár (MOL) Diplomatikai Levéltár (DL) 73688 (1361. december 14.). A kép a MOL-ban készült, a közlés engedélyezését az intézmény főigazgató-helyettesének, Reisz T. Csabának köszönöm.

⁶⁷ Wass cs lt, 1511. november 23. (MOL Diplomatikai Fényképgyűjtemény /DF/ 255370). A Wass család levéltárából való illusztrációk közlésének engedélyezéséért Ioan Drăgan igazgatónak, a digitális feldolgozásáért Karácsony Istvánnak tartozom köszönettel.

látható Wass Dániel és Vay Judit házassági 1722-es címerén a kolozsvári Főtéren levő Filstich-ház reneszánsz ajtókeretén.⁶⁸ Mária Terézia császárnő tehát a középkorban is használt ősi címert bővítette, amely megmaradt a szív pajzson, de a kompozíció egészét a címeralakok tarkasága jellemzi (6. és 7. kép), minthogy a rangemelésekkel általában díszesebb címeradományozás járt.⁶⁹ Ekkoriban a címeradományozást olykor az uralkodó kezdeményezte, legtöbb esetben azonban a megadományozott család valamelyik tagja kérte.⁷⁰ Talán a Wass családból is írt valaki ilyen folyamodványt, de ennek másolata vagy fogalmazványa nem maradt fenn a családi levéltárban.

A kibővített címert ténylegesen használták: ez látható a címerszerző Wass Györgynek máig fennmaradt cegei síremlékén, az általa állíttatott 1771-es építési emléktáblán a cegei református templomban, Wass Ádám gyűrűspecstjén,⁷¹ emléktáblán (8. kép).⁷² Emellett természetesen továbbra is használták az egyszerű, ősi címert, így például Wass Miklós (1701–1769)⁷³ és Wass György (1704–1777)⁷⁴ halotti beszédének illusztrálására, Wass Krisztina (1726–1802) halotti címerén⁷⁵, egy 1822-ben készített, nagyméretű, díszes kiállítású családfán (9. kép)⁷⁶, a búr háborúban fiatalon hősi halált halt Wass Albert (1881–1902) emléktábláján a kolozsvári Farkas utcai református templomban,⁷⁷ vagy az irodalom pártoló Wass Ottília kolozsvári házának homlokzatán. A különböző ábrázolásokon fennmaradt címer természetesen követte a művészeti stílusváltozásokat, ennek megfelelően az egyes emlékek között apró eltérések figyelhetők meg, ezeket azonban a heraldika nem tekinti hibának.⁷⁸

12. kép. Wass Sámuel (1754–1812) arcképe (Huszi: *Genealogia heroica* 89^a)

⁶⁸ Lówy Dániel – Demeter V. János – Asztalos Lajos: *Köbe írt Kolozsvár. Emléktáblák, feliratok, címerek*. Kolozsvár 1996. 62. 21/b. kép. A Wassok ebben a házban az Ébeni-rokonok után szereztek részt.

⁶⁹ Áldásy Antal – Czobor Alfréd: *i. m.* IX.

⁷⁰ Nyulászi–Straub Éva: *i. m.* 14.

⁷¹ Wass cs lt, 6850. sz. (1770-ből).

⁷² Az emléktábla a marosvécsi templom 1770-ben befejezett javítását örökíti meg. Az emléktáblát az építető, magyargyerőmonostori br. Kemény Simon (†1764, Rettegi 164.) helyezte el, akinek felesége Wass Kata (†1783) volt. – Utóbbinak halálára lásd: Malom János halotti beszéde cegei gr. Wass Kata, Kemény Simonné felett 1783. március 16-án. K. Kolozsvár 1783. Reprint: Kolozsvár 1912.

⁷³ Szatmári Pap Mihály halotti beszéde Wass Miklós felett 1769. december 10-én. Kolozsvár 1771. 4°. 24. számozatlan levél.

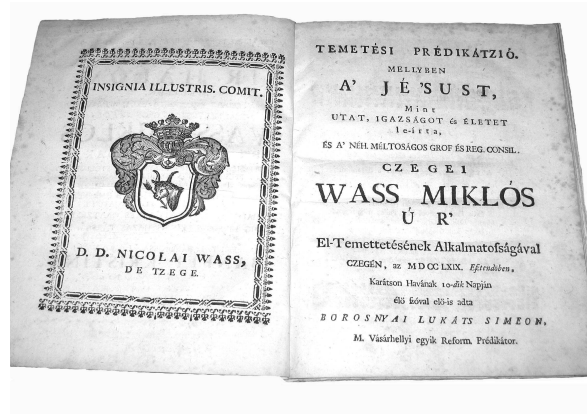
⁷⁴ Bikfalvi Szabó Zsigmond halotti beszéde Wass György felett. Kolozsvár 1777. (Halotti kárta, 14. kép).

⁷⁵ 2002-ben az ajtoni (Kolozs megye) református templomban.

⁷⁶ Wass cs lt, 5343. sz.

⁷⁷ Entz Géza – Kovács András: *A kolozsvári Farkas utcai templom címerei*. Bp.–Kolozsvár 1995. 84.

⁷⁸ A kibővített címer leírása (Vajay Szabolcs: *A Johannita rend lovagjai 1854–1987. H. n. 1987. 343–344 felbontásánál*): „Arannyal és kézzel négyelt csücskös talpú pajzs ezüst szív pajzsában szemközt tekintő, orrán egy jobb felől balharánt kilőtt, tollas végű, ezüst nyílvevessőtől átfűrt, fekete bivalyfej; a főpajzs 1. mezéjében három szembe forduló, természetes medvefej (2, 1); a 2. mező aljáról felcsapó, veres lángokból jobbra növekvő, természetes kecskebak a hasítással jobbról párhuzamos, természetes fenyőfa felső ágait legeli; a 3. mezőben balra forduló ágaskodó, arannyal nyergelt és szerszámozott fehér paripán veresruhás, aranycsizmás, prémszegélyű veres kalpagos vitéz felemelt jobbójában aranymarkolatú szablyát tart, élén egy vérvörös levágott törökfejű, baljával pedig lovát zabolazza; a 4. mezőben jobbra ágaskodó, szájában zöld leveles ágat tartó, természetes szarvas orrát felülről cölöpösen kilőtt, tollas végű, ezüst nyílvevessző üti át. Három sisak. Sisakdísz: jobb felől, veres-ezüst takarókkal, a

13. kép. Wass Miklós (1701–1769) nyomtatott halotti beszéde, címoldal

sakdísz között helyezkedik el. A 18. század elterjedt gyakorlatához híven gyöngyökben végződik, és a grófi címnek megfelelően kilencágú (bár az ágak száma a 18. században olykor ingadozó, és ettől eltérő, következetlen használatra is van példa).⁷⁹ A korona ágaira van tűzve a három sisak, amelyek számát – külföldi mintára – ugyancsak a grófi cím határozta meg. Maga a címer a klasszikus heraldika szabályait már figyelmen kívül hagyja: szín színen jelenik meg, a pajzs többszörösen osztott, a címerképek nem stilizáltak. Utóbbi egyben magyar sajátosság: a címerképek természetűen megfestett alakokat ábrázolnak (medvefő, kecske, szarvas, vitéz), és ennek a természetűségre való törekvésnek jele a felhőzött kék ég a háttérben. A magyar családi címerek nagy többségéhez hasonlóan segédsisakdíszként a kar szerepel. A lebegő címer alatt kockázott padlózat, mögötte fantázia szülte tájkép és kék ég, a keretet alkotó, arannyal díszített bordó drapérián pedig Magyarország, Csehország, Dalmácia és Horvátország, a főhelyen pedig Erdély címere látható. A hártüzet mindegyik lapját keretszerű ara-

14. kép. Wass György (1704–1777) halotti kártája (részlet)

koronában balra fordulón könyöklő, páncélos balkar három – veres-ezüst-veres – strucctollat tart; középen, fekete-ezüst takarókkal, a koronára hegyükkel összefutón lefordított, három tollas végű, fekete-arany-fekete nyilvessző; bal felől, kék-arany takarókkal, a koronába könyöklő, páncélos jobbkar aranymarkolatú, görbe kardt tart, élén egy vérvőn levágott törökfejvel.” (10. kép)

⁷⁹ Nyulászi–Straub: *í. m.* 21.

beszkes, virágos díszítéssel látták el. A latin nyelvű oklevél szövege meglehetősen terjedelmes, mert egyaránt tartalmazza az összetett címer leírását és a család történetét. A diploma utolsó lapján a kihirdetési záradék szerepel. Ez rögzítette, hogy az oklevelet az 1746. február 15-én megkezdett szebeni országgyűlésen március 7-én ellenkezés nélkül kihirdették. Az armálist – a kor gyakorlatával egyezően – az Erdélyi Királyi Könyvekbe is bevezették.⁸⁰

Az igen díszes kivitel minden bizonnyal az érte lefizetett díj nagyságát tükrözi, de a 18. századi könyv alakú címereslevelek egyébként is díszesebbek, mint a lap alakú, pergamenre írottak.⁸¹

Az adománylevelet a túldíszítettség jellemzi, de az egész kompozíció a barokk oklevéldíszítés szép példája és méltán szolgálhatta a nyolcszáz éves Wass család reprezentációs igényeit, ma pedig a családi irathagyaték egyik legérdekesebb darabja. Szerencsés fennmaradása annak is köszönhető, hogy közgyűjteménybe került, így ma nem gyűjtők kezén vándorló antikváriumi darab.

Függelék

1744. november 13., Bécs. Mária Terézia magyar királynő és erdélyi fejedelem cegei Wass Miklósnak, Györgynek és Ádámnak grófi rangot és az oklevél elején megfestett, illetve a szövegben leírt címerbővítést adományoz.

Nos Maria Theresia, divina favente clementia regina Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Mediolani, Carinthiae, Carnioliae, Mantuae, Parmae et Placentiae, Limburgiae, Lucemburgiae, Geldriae, Wirtembergae, superioris et inferioris Silesiae, princeps Sveviae et Transylvaniae, marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviae, Moraviae, superioris et inferioris Lusatiae, comes Habsburgi, Flandriae, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiae, Gradiscae, Arthesiae, Namurci et Siculorum, Landgravia Alsaciae, domina marchiae Slavonicae, portus Naonis, Salinarum et Mechliniae, nupta dux Lothringiae et Barri, magna dux Hetruriae, vobis fidelibus nostris egregiis Nicolao, Georgio et Adamo Vas de Czege salutem et gratiae nostrae regio-principalis incrementum. Quandoquidem antiquissima stemmatis vestri nobilitas eximiam sui memoriam ad seculum plane duodecimum, suamque iam tunc spectatam celebritatem, eamque a viris exinde uti praestantibus, sic et de regibus, principibusque suis ac republica optime meritis et per hoc summis honoribus et dignitatibus functis facinorum munerumque obitorum gloriam auctam referat, prout ex ea Lobum, eiusque fratrem Thomam adhuc Belae tertii Hungariae regis tempore ob militarem fideliter fortiterque contra Graecos navatam virtutem eiusdem regis collatione novem terras in Transylvania, comitatu Dobocensi sitas obtinuisse, easdemque dein Chamae, Lobi filio ab Hungariae pariter rege Bela quarto ob insignia memorati Lobi merita non solum confirmatas, verum etiam Jacobo, eiusdem Chamae filio, ob parem fidelitatem et virtutem, quod iste dicto regi, qua eius armiger immota contra Tartaros fortitudine ac constantia adstisset, terram in Hungaria castris Vesprimyensis Totrada⁸²

⁸⁰ Illéssy János – Pettkó Béla: *i. m.* 287. (Erdélyi Királyi Könyvek IX. 624.).

⁸¹ Áldásy Antal: *i. m.* 61.

⁸² *Codex diplomaticus patrius /Hungaricus/. Hazai okmánytár.* Kiad. Nagy Imre – Páur Iván – Ráth Károly – Stummer Arnold – Ipolyi Arnold – Véghegy Dezső. I–VIII. Győr–Bp. 1876–1891. VI. 113–114. – Tótréde, más néven Kisréde (Veszprém vm.), elnéptelenedett település Nagyréde határában (Csánki Dezső: *Magyarország*

adictam fuisse, alios vero memorati Lobi ex filio Emich nepotes, Nicolaum et Joannem, illum comitis honore et castrum de Csicsó⁸³ praefectura eminuisse, hunc autem ob praeclara sua fideliter praestita servitia possessionem Csacsul, alias Bánföls⁸⁴ a rege itidem Hungariae Carolo primo fuisse consecutum stirpemque suam octo filiorum egregiis domi, militiaeque servitiis ac muneribus conspicuorum generatione auxisse et ex his Nicolaum comitis de Kolos et castellani arcis Kóhalom⁸⁵, ita etiam Ladislaum castellani arcis Hollókő⁸⁶, pariter Thomam castellani de Csicsó⁸⁷ et Deseu in Ludovici primi Hungariae regis militia chiliarchae, praeterea vicecastellani et vicecomitis de Scepus honores tenuisse⁸⁸, Petrum vero eiusdem Ludovici primi Hungariae regis agazanum magistri dignitate ornatum⁸⁹ et tam domesticis aulae, quam etiam militaribus servitiis intimum eiusdem regis favorem nactum ab eodem terram in comitatu Iauriensi Barbatelke⁹⁰ vocatam obtinuisse et ab his propagatos non tantum secularibus, sed etiam ecclesiasticis orthodoxae Romano-catholicae ecclesiae canonicatus ac praepositurae dignitatibus refulsisse⁹¹; quantumque derivationis vestrae lineam attinet: ab ultimo dicto Nicolao eius filium Paulum, ab isto Dominicum et ab hoc Blasium, a Blasio tandem Joannem et a Joanne Georgium, viros suis etiam virtutibus claros descendere et signanter Georgium Joannis primi et secundi Transylvaniae principum, nec non Bathoraeorum regiminis tempore ob singularem erga suos principes fidelitatem conspicuis comitis de Kolos et arcis Szamosújvár [!] capitanei, ac primarii consilarii muneribus simulque possessionibus in comitatu Colosiensi Méhes, in Thordensi autem Záth et in Dobocensi portione loci Bongárd eidem collatis⁹² eiusque

történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I–III., V. Bp. 1890–1913. (a továbbiakban: Csánki) III. 248–249. Ez talán a Wass család egyik korai, dunántúli birtoka.

⁸³ Wass Miklós 1304–1321 között cicsói várnagy. Lásd: Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457.* I–II. Bp. 1996 (a továbbiakban: Engel: Archontológia) I. 295. A cicsói vár romjai Csicsóújfalú határában állanak (Belső-Szolnok/Beszterce-Naszód m.).

⁸⁴ Helyesen: Ká(l)tháza más néven Bank(háza). Az adománylevél: *Hazai oklevéltár.* Szerk. Nagy Imre – Deák Farkas – Nagy Gyula. Bp. 1879. 225–226. – Elnéptelenedett település Győr és Veszprém vm.-ék határán, Táp-szentmiklós és Bársonyos határában (Csánki III. 237.).

⁸⁵ Wass Miklós, 1349-ben Kolozs vm. ispánja, Kóhalom (Kóhalom szék/Brassó m.) várnagy 1357–1358-ban (Engel: Archontológia I. 249, 348.).

⁸⁶ Huszti András kéziratából átvett olvasati hiba. Helyesen: Höltövény (Felső-Fehér/Brassó m.). Wass László 1344-ben itt szolgál, talán várnagyként (vö. Engel: Archontológia I. 329.).

⁸⁷ Wass Tamás 1357-ben cicsói várnagy (Engel: Archontológia I. 295.).

⁸⁸ Wass Tamás 1346–1348 között szepesi alispán és szepesi várnagy (Engel: Archontológia I. 196.).

⁸⁹ Wass Péter 1344–1348 között allovászmaster (Engel: Archontológia I. 41.).

⁹⁰ *Documenta Romaniae Historica. C. Transilvania.* XI. Buc. 1981. 531–532 (1360. augusztus 20.). Borba(telke), elnéptelenedett település Győr vm.-ben, Táp határában Lásd: Csánki III. 546. – Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza.* I–IV. Bp. 1987–1998 (a továbbiakban: Györffy) II. 583. A birtokot Nagy Lajos király adományozta a Wass családbeli Péternek.

⁹¹ Wass Péter fia, András magister győri kanonok. Wass cs lt, 1383. november 23. (MOL DF 252897). – HOKl 320–321. – Wass cs lt, 1390. május 25. (MOL DF 252710).

⁹² Wass György, ifj. (cegei) Wass János fia. [Wass cs lt, 1587: X/28. – Lázár: *i. m.* In: Századok XXI(1887). 520.]. 1573. február 28-tól Kolozs megye ispánja (kinevezése: Wass cs lt, 1573: LXIX/1), 1585-ben portai követ, aki az erdélyi adót vitte el [Wass cs lt, 1585: XL/253. – Lázár: *i. m.* In: Századok XXI(1887). 520. – Bíró Vencel: *Erdély követei a Portán.* Kolozsvár 1921. 115.], Szamosújvár kapitánya 1590-től haláláig, 1594-ig (Wass cs lt, 1592: XL/257; uo. 1594: XL/258), fejedelmi tanácsos 1593. május 1-jétől haláláig (Szilágyi Sándor: *Szamosközy István történelmi maradványai. Pótlékul az Akadémia által kiadott összes műveiből.* In: *Történelmi Tár* 1889. 33.). Kendy Sándor törökbarát szerveződések tagja, amiért Báthory Zsigmond letartóztatja, a fogságban öngyilkosságot követ el Kolozsvárott, 1594. augusztus 28-án. Vö. Lázár: *i. m.* In: Századok XXI(1887). 520. Eltemették Cegén, 1594. szeptember 1-jén (Szilágyi Sándor: *Gyulaffi Lestár történelmi maradványai.* In: *Történelmi Tár* 1893. 121.), sírköve valószínűleg azonosítható a cegei ún. kiskastély udvarán 1935-ben még fellelhető, a 16. sz. utolsó negyedéből származó tumbalappal (Balogh Jolán: *Kolozsvári kőfaragó műhelyek. XVI. század.* Bp. 1985. 240.). Báthory István 1575-ben neki adományozza a Kolozs vármegyei Méhes, a Torda vármegyei Záh és a Doboka vármegyei Bongárd részirtokokat (Wass cs lt, 1575. szeptember 25: XXV/4); a Méhesre és Záhra vonatkozó adományokat Báthory Kristóf megismétli 1579-ben (Wass cs lt, 1579. április 30.: XXV/14).

filios, Franciscum Sigismundi Bathori Transylvaniae principis dapiferum ab eodem principe portione in possessione VasasSzilvás existente habita⁹³, Joannem autem a principe Catharina Brandenburgica tabulae regiae in Transylvania iudiciariae assessoris officio et relaxatione arendae ex condigna ab his quoque fideliter praestitorum servitiorum consideratione decoratos, auctosque et eundem Joannem ob ferventem et intensum in unice orthodoxam Romano-catholicam fidem zelum et singularia sua in sacrum societatis Jesu ordinem merita ab eiusdem societatis praeposito generale Mutio Vitelesco in huius sacri ordinis confraternitatem seu omnium spiritualium suffragiorum participationem assumptum fuisse⁹⁴, eoque deficiente, subsequentem huius tam egregii stemmatis seriem proxime dicti Francisci filium Georgium⁹⁵ in prognatis suis Ladislao⁹⁶ et Joanne⁹⁷, Ladislau porro in Georgio, Joannem vero in Daniele propagavisse ac nunc dictum Georgium, Ladislai filium, primo Transylvaniae principis Michaelis Apaffi cubicularium, dein praectatae tabulae regiae assessorem et eiusdem Transylvaniae principatus gubernatoris comitis Georgii Bánffy qua civitatis Claudiopolitanae capitanei vicarium non solum his suis officiis eximie satisfacisse, verum etiam gravissima illa ad augustissimum pientissimae memoriae imperatorem et regem Leopoldum, avum et praedecessorem nostrum gloriosissimum in

⁹³ Wass Ferenc (†1608. szeptember 23. e., ekkor feleségét, Bogáti Druzsiannát özvegynek mondják, Wass cs lt, 1608: XLI/261), 1596-ban már a fejedelem szolgálatában találjuk (Szádeczky Lajos: *Báthori Zsigmond életéhez*. In: *Történelmi Tár* 1883. 334.) és ennek főasztalnoka lesz, ebben a minőségben pedig 1599-ben megkapja az elpártolt Palásti György Doboka vármegyei vízszilvási birtokát (Wass cs lt, 1599: XXIII/28. – Lázár: *i. m.* In: *Századok* XXII/1888/. 626.). 1600-ban Doboka vm. főispánja [P. Szathmáry Károly: *A győrőmonostori B. Kemény család idős. fejedelmi ágának okmánytára*. In: *Magyar Történelmi Tár* XVIII(1871). 33.].

⁹⁴ Wass János 1591 körül született, ugyanis állítása szerint 10 esztendő volt, amikor édesanyja, somkeréki Erdélyi Katalin meghalt 1601-ben (Wass cs lt: é. n. 7058. sz., uo., é. n. 7058. sz.). Minthogy korán árvaságra jutott, bátyja, Ferenc lett a gyámja, aki a jezsuitákra bízta. Ezek „Felnémet országba” küldték tanulni; Olmützben (1605) és Prágában tanult, öt évig, de bátyja nem támogatta [Szabó Miklós – Tonk Sándor: *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521–1700*. A bevezetőt írta Tonk Sándor. Szeged 1992. (Fontes rerum scholasticarum IV.) 109. nr. 1139.] – Hellebrandt Árpád: *Az Olmützben tanult magyarok 1590–1664*. In: *Történelmi Tár* 1888. 200. – Wass cs lt, 1634: XXXII/7. – Wass cs lt [1606. u.]: 7058. sz.), 1624-ben felvették a jezsuita rendbe (Wass cs lt, 1624: XLI/263.). Bethlen Gábor, Brandenburgi Katalin és Rákóczi György alatt, 1627–1635 között a fejedelmi tábla ülnöke, 1627: Huszti: *Genealogia heroica* 69^v–70^v, Wass cs lt, 1629: LXVIII/3., 1635: *Történelmi Lapok* I(1875). 299. – Wass Jánosnak Rákóczi György engedte el cegei, pulyoni (Wass cs lt, 1632: XLI/269.) és szentgotthárdi birtokainak dézsmáját (Wass cs lt, 1633: XLI/270.). †1635. augusztus 25. e. [Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatósága, Beszterce város lt, Számadások, IV.a/30., 297., Beszterce város a Wass János temetésére kiküldötteknek kifizeti a költségeket (az adatot Kovács Zsoltnak köszönöm)].

⁹⁵ Wass Györgyöt 1608-ban gyermeknek mondják (Wass cs lt, 1608: XLI/261); †1638. február 28. e. Felesége ekkor keltezett levelében meghívta Beszterce város bíróját a Cegében március 18-ra tartandó temetésére (Beszterce város lt, 46/1638, az adatot Kovács Zsoltnak köszönöm). Apja halála után, nagybátyja, Wass János lesz a gyámja (Wass cs lt, 1608: XLI/261). Bethlen Gábor kamarása 1627-ben (Wass cs lt, XXXIX/36 = Huszti: *Genealogia heroica* 69^v–70^v).

⁹⁶ Wass Lászlót 1646-ban gyermeknek mondják (Huszti: *Genealogia heroica* 71^v). †Meggyes, 1662. október 21., temetés: Moson, 1662. november 1. (Felj. 350. – Napló 471., 2. jegyz.).

⁹⁷ Wass János a kolozsmonostori levélkeresők 1656. május 23-i (f. III. p. Rogate) kormegállapító levele szerint akkor 20. életévét betöltötte és már a 21-ben van (Wass cs lt, 1656: XLI/274), tehát 1636. május 23. e. született. †1680. szeptember 3-án, 45 éves korában. Lásd: Huszti: *Genealogia heroica*. 85^v, unokájának, Ádámnak bejegyzése. – Lázár: *i. m.* In: *Századok* XXII(1888). 928. – Torma Károly: *Adalékok gróf Lázár Miklós „Erdély főispánjai (1540–1711)” című közleményéhez*. In: *Századok* XXIII(1889). 311–324., (a továbbiakban *Adalékok*) 322. †Ajton, tem. 1680. október 27. (Napló 12–13.). 1664-ben a fejedelmi tanácsnál szélesebb hatáskörű szerv, de csak bizonyos feladatok megoldására létrehozott szerv, az ún. deputatio tagja (Trócsányi Zsolt: *Erdély központi kormányzata 1540–1690*. Bp. 1980. 147.), 1670-ben Marosszék király főkirálybírája (Wass cs lt, 1670. december 17: XXXII/38), 1678-ban portai követ (Wass cs lt, 1678: 7117. sz.), 1680-ban a fejedelmi ítélőtábla ülnöke (Wass cs lt, 1680: 8503. sz.), 1680. január 15-től B-Szolnok főispánja (kinevezése: Wass cs lt, 1680: LXIX/2), a tisztségbe bevezették ugyanazon év július 18-án. [Lázár: *i. m.* In: *Századok* XXII(1888). 928. – *Adalékok* In: *Századok* XXIII(1889). 322. – Huszti: *Genealogia heroica* 85^v. – Wass cs lt, 1680: 8503. sz.]. Tíz gyermeke született, de ezek közül csak három érte el a felnőttkort és csak a kilencedik, *Wass Dániel* szerepelt a közéletben. A Torma Károly által közölt családtörténeti feljegyzések szerzője.

momentoso memorati Transylvaniae principatus cedendi negotio sibi concredita ablegatione eximiam prudentiam ac dexteritatem devotamque in augustissimam domum Austriacam fidelitatem insigni nacto hinc ad immortalem nominis sui gloriam merito comprobavisse ac propterea aureo torque ab eodem imperatore donatum hanc quoque singularis eiusdem in se clementiae theseram reportavisse⁹⁸; non secus Joannis filium Danielem, genitorem nimirum vestrum a sua in omnibus praestantia et intemerata in aliefatam domum Austriacam fidelitate, ut pari modo ad honorificum Tabulae Regiae iudicarie assessoris officium assummi meritis fuerit, commendabilem extitisse demisse recenseretis ex generis vestri tam vetusti, tot illustribus factis, ac comparatis in de meritis, istaque secutis accessionibus adaucti, ac nonnulorum fidelium nostrorum de vobis singulariter factae recommendationis benigne habita reflexione, eaque fiducia, vos quoque exemplo maiorum vestrorum, tantoque magis huius nostrae peculiaris in vos clementiae incitamento commonitos nihil eorum praetermissuros esse, quibus vestra fidelitas ac in promovendis nostris augustaeque domus nostrae servitiis ac publicis patriae vestrae commodis valor quibusvis in occasionibus possint testata reddi, vos Nicolaum, Georgium et Adamum Vass de Czege, ac Nicolai coniugem Catharinam aliunde natam comitem Teleki⁹⁹, filiamque Catharinam¹⁰⁰, item Georgii coniugem Elisabetham Szentpéteri¹⁰¹ ac filias Evam¹⁰², Elisabetham¹⁰³ et Susannam¹⁰⁴ nec non Adami coniugem Catharinam Tholdalagi¹⁰⁵ et filiam Agnetem¹⁰⁶ iam natas et imposterum divina ex benedictione e legitimo thoro nascituros liberos, haeredes quippe et posteros vestros utriusque sexus universos in infinitum motu proprio et ex certa nostra scientia, animoque deliberato deque regio principalis potestatis nostrae plenitudine in statum et gradum comitum eveximus et nostros haereditarii nostri Transylvaniae principatus, regnique nostri Hungariae ac aliorum regnorum, ditionum et provinciarum nostrarum haereditariarum comites fecimus et creavimus, eiusque honoris et dignitatis titulo, qui veris natis et indubitatis comitibus de iure et consuetudine competit insignivimus, decernentes per expressum et statuentes ut vos Nicolae, Georgi et Adame Vass de Czege, praescriptique vestri nomen, dignitatem et titulum comitum ferre, habere et tam in literis, quam nuncupatione verbali, in que rebus, negotiis et actibus spiritualibus et temporalibus a nobis et successoribus nostris aliisque omnibus et singulis cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis et dignitatis extiterint, pro veris comitibus haberi, dici, nominari et honorari possitis ac valeatis; prout nos, vos, praescriptosque vestros universos, comites nominamus, apellamus et declaramus perinde ac si a quattuor avis paternis et maternis tales nati essetis, volentes et autoritate nostra regio principali decernentes ut ubivis locorum et terrarum tam in iudiciis, quam extra iudicia omnibus iis et singulis privilegiis, indultis, immunitatibus, libertatibus, iuribus, consuetudinibus, honoribus, dignitatibus, praerogativis, exemptionibus, gratiis et favoribus

⁹⁸ Wass György (1658. v. 1659–1705).

⁹⁹ Helyesen: Teleki Éva. Lásd a 37. jegyzetet.

¹⁰⁰ Wass Katalin, Wass Miklós első gyereke, született 1743-ban vagy előtte, mert az 1743-ban befejezett Huszti-féle családtörténet már említi (Huszti: *Genealogia herica* 76^a). Később nagyváradi Boldvai Sámuel (†1754), illetve gerendkeresztúri Horváth Ferenc felesége (Jósintzi Sándor halotti beszéde Boldvai Sámuel felett 1754. augusztus 6-án. Kolozsvár 1754, halotti kárta, ill. Borosnyai Lukács Simeon halotti beszéde Wass Miklós felett 1769. december 10-én. Kolozsvár 1771. 4°. 20. számozatlan levél).

¹⁰¹ Wass Miklós felesége sajószentpéteri Szentpéteri Erzsébet, lásd a 43. jegyzetet.

¹⁰² Wass Éva, később magyargyerómonostori br. id. Kemény Zsigmond felesége (Wass cs lt, 5329. sz.).

¹⁰³ Wass Erzsébet, később hídvégi gr. Nemes Gábor felesége (Uo.).

¹⁰⁴ Wass Zsuzsanna, meghalt gyermekkorában (Uo.).

¹⁰⁵ Wass Ádám felesége nagyercsei gr. Toldalagi Katalin, lásd az 54. jegyzetet.

¹⁰⁶ Wass Ágnes, később nagyváradi br. Inczédi György felesége (Uo.).

uti, frui, gaudere et potiri valeatis et possitis, quibus alii veri et antiqui comites uti, frui et gaudere solent et possunt, omni contradictione et impedimento semotis; eam porro vobis, vestrisque praescriptis peculiarem fecimus et elargiti sumus gratiam ac vigore praesentium facimus et elargimur ut in omnibus literis et scripturis, quae a nobis et successoribus nostris ad vos dabuntur et expedientur vel in quibus per nos et successores nostros vestri vel vestrorum praescriptorum fiet mentio, titulo spectabilis et magnifici ab aliis vero quibuslibet respective illustrissimi honorari et ornari debeatis ac debeant prout hanc formam per eos, quorum inter est, ita observandam volumus et iubemus. Quocirca universis ecclesiasticis et secularibus principibus, archiepiscopis, episcopis, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, militibus, nobilibus, clientibus, capitaneis eorumque vices gerentibus, dominis, praefectis, castellanis, locumtenentibus, officialibus, heroaldis, caduceatoribus, burgimagistris, iudicibus, consulibus, civibus et generaliter omnibus et singulis fidelibus et subditis nostris, cuiuscunque dignitatis gradus, ordinis et conditionis existant, serio mandamus et praecipimus ut vos praescriptosque vestros universos pro nostris haereditarii nostri Transylvaniae principatus, regniue nostri Hungariae ac aliorum regnorum, ditionum et provinciarum nostrarum haereditariarum veris et indubitatis comitibus habeant, reputent, nominent et honorent, eoque titulo, gradu et ordine, nec non iuribus, privilegiis, libertatibus, praerogativis et praecellentibus, armorumque vestrorum insignibus partim avitis, partim a nobis nunc clementer auctis et eo, quo paulo inferius descripta sunt, schemate formatis, quae vobis vestrisque praescriptis tanquam comitibus habenda, gerenda et ferenda clementer acceptavimus et confirmavimus ac respective dedimus et contulimus: scutum videlicet militare erectum quadripartitum priore dextra ac posteriore sinistra sui parte aureum et priore quidem exhibet tria capita ursina, unum inferius et duo superius iuxta se posita, posteriore autem cervum salientem sagittam per nares transfixum virentemque ramum ore ferentem, sinistra porro priore et posteriore dextra caeruleum, quarum illa arborem abietem et iuxta eam ex flammis erectum dorcadem seu rupicapram ramum de arbore decerpentem ista vero equitem candido seu argenteo ac phaleris ephipioque aureis ornato equo vectum, sago militari rubeo et flavis seu aureis cothurnis indutum, strictaque framea amputatum Turcicum caput deferentem continet; scutum tandem insitum seu pectorale argenteum, quod caput urobubali recens exectum et per os naresque sagitta transfixum ostendit, superius scutum maius est redimitum corona comitibus propria, novem scilicet impositis unionibus ornata, indeque assurgunt tres galeae terneariae, auro coronatae, clatrataeque purpura suffultae, auro reductae, torquibus et monilibus circumductae, suisque respective apicibus fastigiatae ac prima quidem, quae media est situ recto tribus sagittis coronae infixis, media aurea, duabus utrinque atris fastigiatur, secunda vero, qua dextra est et situ obliquo erga sinistram vergit, apicem habet brachium cathaphractum tenens tres plumas strutionias mediam argenteam et duas utrinque rubras, tertia denique seu sinistra ad dextram obverso situ brachium quoque sustinet cathaphractum tenens frameam equitis scutarii, laciniae galeae primae argenteae et atrae, secundae argenteae et rubrae, tertiae denique aureae et caeruleae, quae utrinque ad scuti latera defluunt, illudque pulcherrime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite seu principio praesentium literarum nostrarum arte pictoris, suis coloribus illustrata lucidius ob oculos intuentium posita sunt, omnibusque aliis praemissis uti, frui et gaudere sinant, vosque et vestros praescriptos universos in omnibus et singulis defendant ac manuteneant atque alios ne quid in contrarium attentent et moliantur, pro viribus prohibeant et impediant in quantum indignationem nostram gravissimam et poenam centum marcharum auri puri pro dimidio nostro et successorum nostrorum fisco, pro

reliqua vero parte iniuriam passo vel passis toties quoties contrafactum fuerit, omni spe veniae sublata solvendam incurrere noluerint. Harum nostrarum manu nostra subscriptarum et sigilli nostri maioris et impendentis munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die decima tertia mensis Novembris anno domini millesimo septingentesimo quadragesimo quarto, regnorum vero nostrorum quinto. Maria Theresia mp.

Comes Ladislaus Gyulafi Liber Baro de Rátót¹⁰⁷ mp.
Josephus Kozma de K[ézd]szentlélek¹⁰⁸ mp.

Anno domini millesimo septingentesimo quadragesimo sexto, die septima mensis Martii, in generali inclitorum dominorum, statuum et ordinum trium nationum principatus Transilvaniae et Partium regni Hungariae eidem reincorporatarum diaeta nomine et mandato sacratissimae suae maiestatis regiae catholicae pro die 15ta mensis Februarii anni currentis 1746 in liberam regiamque civitatem Saxonicalem Cibiniensem indicta et celebrata, praesentes literas collationales seu privilegiales sacratissimae suae maiestatis super titulo, gradu et caractere comitum, nominibus et in personis introscriptorum illustrissimorum dominorum, dominorum comitum Nicolai, Georgii et Adami Vas de Czege ac Nicolai coniugi Catharinae aliunde quoque natae comitissae Teleki, huius aequae Catharinae necnon Georgii coniugi, Elizabethae Szentpéteri ac filiabus huius Evae, Elizabethae et Susannae, postremoque Adami coniugi Catharinae Tholdalagi ac filiae suae Agneti ex memoratis parentibus susceptorum et progenitorum, exhibitae, lectae, publicatae, proclamatae ac nemine prorsus contradictore apparente et extradatae per magistrum Sigismundum Kun¹⁰⁹, alterum per principatum Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem reincorporatarum protonotarium mp.

(Wass Ottília hagyatéka 234. sz., ENMLt, jelenleg a KmOL őrizetében).

The 1744 Diploma of Title Donation of the Family Wass from Cege

This study presents the 18th century history of the family Wass from Cege and the development of their crest. One of Transylvania's oldest families, the Cege lineage can be traced back to the end of the 12th century. At the end of the 17th century the Habsburg Monarchy took over the control of Transylvania and in order to increase the loyalty of the Transylvanian nobility gave out numerous aristocratic titles such as "count" and "baron". Besides, many families received coats of arms or if they had one already – those were extended. The coat of arms of the Wass family was extended in 1744 by queen Maria-Theresa (queen of Hungary, princess of Transylvania) who at the same time gave them the title of "count" as well, thus rewarding the merits of the late György Wass (1657 or 1658–1705) and Dániel Wass (1674–1741), both of whom played an important political role in the principality. The *Appendix* of the study contains the Latin text of the richly ornamented diploma, a few early examples of the family crest and the contemporary portrait of György Wass Jr. (1704–1777) and Ádám Wass (1720–1776) – two of the three brothers who were donated the title.

¹⁰⁷ Gyulaffy László, katolikus főúr, guberniumi tanácsos, erdélyi udvari kancellár (Trócsányi: *Habsburg-politika*. 399–400.).

¹⁰⁸ Kozma József, katolikus, referendarius az erdélyi udvari kancelláriában, majd az Erdélyi Udvari Kancellária tanácsosa, a Ministerialkonferenz in rebus Transylvanicis tagja (Uo. 43, 327, 403.).

¹⁰⁹ Kun Zsigmond, katolikus, a királyi tábla ítélmestere (Uo. 353, 396.).